

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV ÖST RAPPORT 2002:17

ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP I

Rosenkällasjön - en sjö med historia

*Linköpings stad och Slaka socken
Östergötland*

Dnr 421-501-2002

Alf Ericsson

UV ÖST RAPPORT 2002:17
ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP I

Rosenkällasjön - en sjö med historia

*Linköpings stad och Slaka socken
Östergötland*

Dnr 421-501-2002

Alf Ericsson

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Roxengatan 7, 582 73 Linköping

Tel. 013-24 47 00

Fax 013-10 13 24

uvost@raa.se

www.raa.se/uv

Produktion och layout Britt Lundberg

Grafik Lars Östlin

Utskrift UV Öst, Linköping 2002

Kartor ur allmänt kartmaterial, ©Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

© 2002 Riksantikvarieämbetet

UV Öst, Rapport 2002:17

ISSN 1404-0875

Innehåll

Inledning 5

Målsättning och metod 5

Kulturhistoriska förutsättningar 5

Topografi och fornlämningsmiljö 7

Historia och ortnamn 7

Fältinventeringens resultat 9

Utvärdering 11

Referenser 13

Administrativa uppgifter 13

Bilaga 1. Komplettering till registrerade fornlämningar 14

Bilaga 2. Beskrivningar till nya UV-nummer 15

Bilaga 3. Objektsbeskrivningar 17

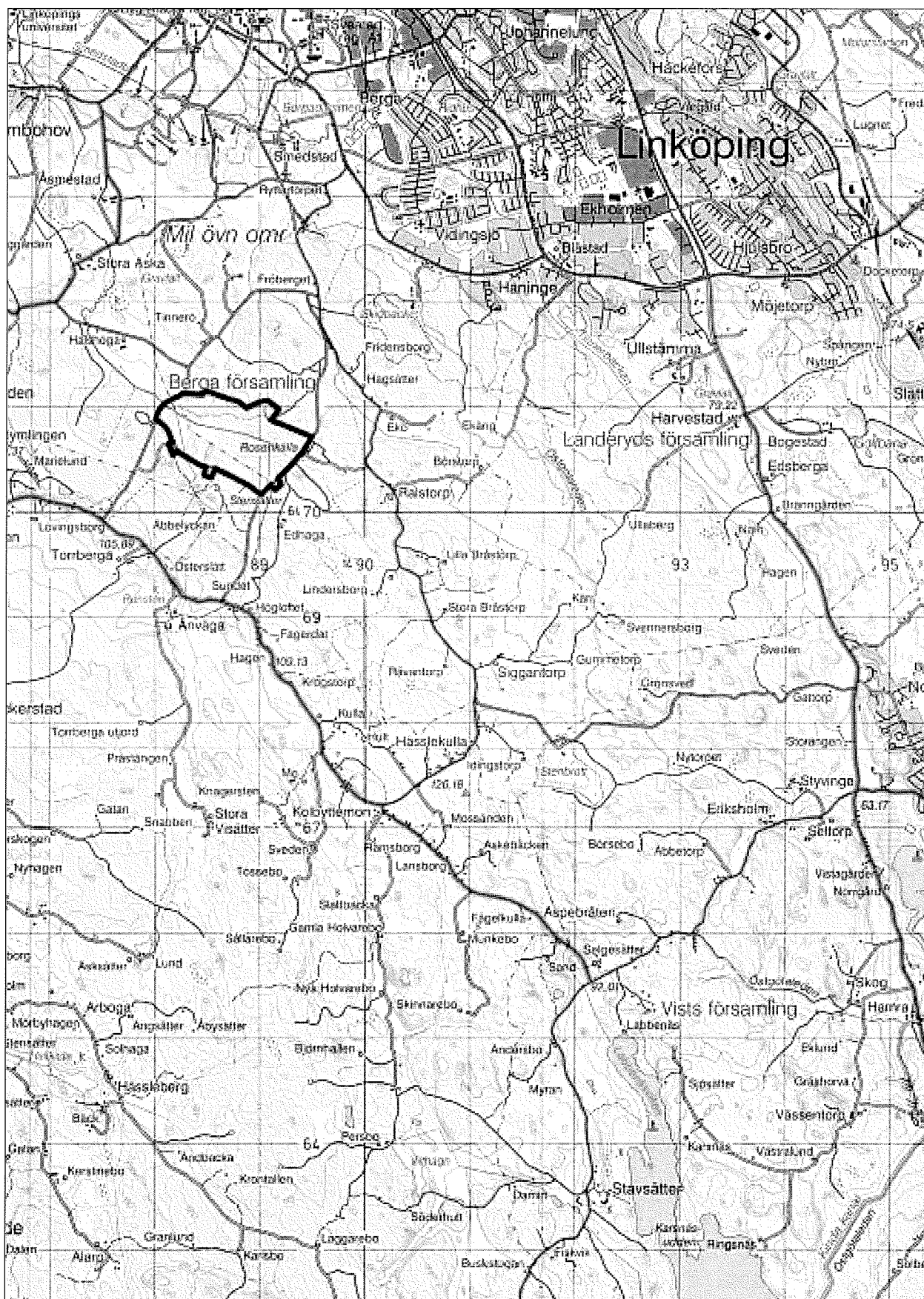

Fig 1. Utdrag ur Topografiska kartans blad Linköping 8F SO med utredningsområdet markerat. Skala 1:50 000.

Arkeologisk utredning, etapp I Rosenkällasjön – en sjö med historia

Inledning

Som ett led i projekt Tinnerbäcken (LIP projekt), som drivs av Linköpings kommun med Porath PMAB som projektledare, planeras åtgärder som syftar till att dämna och återskapa våtmarker och vattenspegel i Rosenkällakärret söder om Linköpings tätbebyggelse (fig 1). Beräknad normalnivå kommer inte att överskrida +49,0 enligt Linköpings lokala höjdsystem. Vid lågvatten kommer denna nivå att väsentligt underskridas. Vid extrema högvatten (50-årsregn etc) kommer högvattennivån mycket kortvarigt att bli högre, upp till +49,4. En sådan extrem nivå kommer mycket snabbt att sjunka undan och har från arkeologisk synpunkt ringa betydelse. Mer information om projektet kan erhållas på hemsidan: <http://www.tinnerbacken.nu>

Länsstyrelsen i Östergötlands län har för Linköpings kommuns räkning uppdragit åt Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst, att genomföra en arkeologisk utredning, etapp 1. Den består av fältinventering samt kart- och arkivstudier. Ansvarig för utredningen och följande rapport är Alf Ericsson. Tolkningar av ortnamn och äldre skrivformer har gjorts i samråd med Jan Paul Strid, Institutionen för språk och kultur vid Linköpings universitet. Lämningar av järnålderns jordbruk har diskuterats med Gert Franzén, Linköping, som bidragit med flera värdefulla synpunkter.

Målsättning och metod

Målsättningen med utredningen är dels att undersöka om nivån +49,0 på något sätt skulle kunna hota fornlämningar i Rosenkällasjöns närområde, dels att lägga en grund för en diskussion kring vilket tidsskikt denna nivå kan tänkas motsvara. En uppdaterad fornlämningsbild i kombination med äldre kartmaterial utgör grundstenar i diskussionen om Rosenkällasjöns historiska omfattning. Spår av den forna sjöns stränder i form av erosionshak är också intressanta, särskilt om de sammanfaller med fornlämningar.

Utredningen inleddes med excerpering av Fornminnesregistret (FMR) och Lantmäteriets arkiv i Linköping (LMV Linköping). Parallellt med detta inhämtades uppgifter från Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI) samt från medeltidsbrevens i Svenskt diplomatrium. Efter de inledande studierna har en fältinventering genomförts som omfattar den planerade maximala vattenspegeln samt en ca 100 meter bred korridor runt denna. Tidigare kända och nypåträffade fornlämningar har markerats på den ekonomiska kartan där också den vattenspegel som motsvarar nivån +49,0 finns återgiven (fig 2). Vattenytans omfattning har överförs från en karta som tagits fram av Tyréns Infrakonsult i Linköping. Nypåträffade fornlämningar redovisas i rapportens bilagedel och har beskrivits enligt den modell som gäller för Riksantikvarieämbetets fornminnesregister.

Kulturhistoriska förutsättningar

Rosenkällakärret tillhör *Tinnerö odlingslandskap* som är riksintresse för kulturmiljövården (Riksintresse nr 100). Det ovanligt välbevarade odlingslandskapet är främst från järnåldern men också medeltida former finns representerade. Tinnerö är också riksintresse för naturvården pga det stora sammanhängande eksbestånd som finns i områdets vidsträckta hagmarker. Planer på ett naturre-

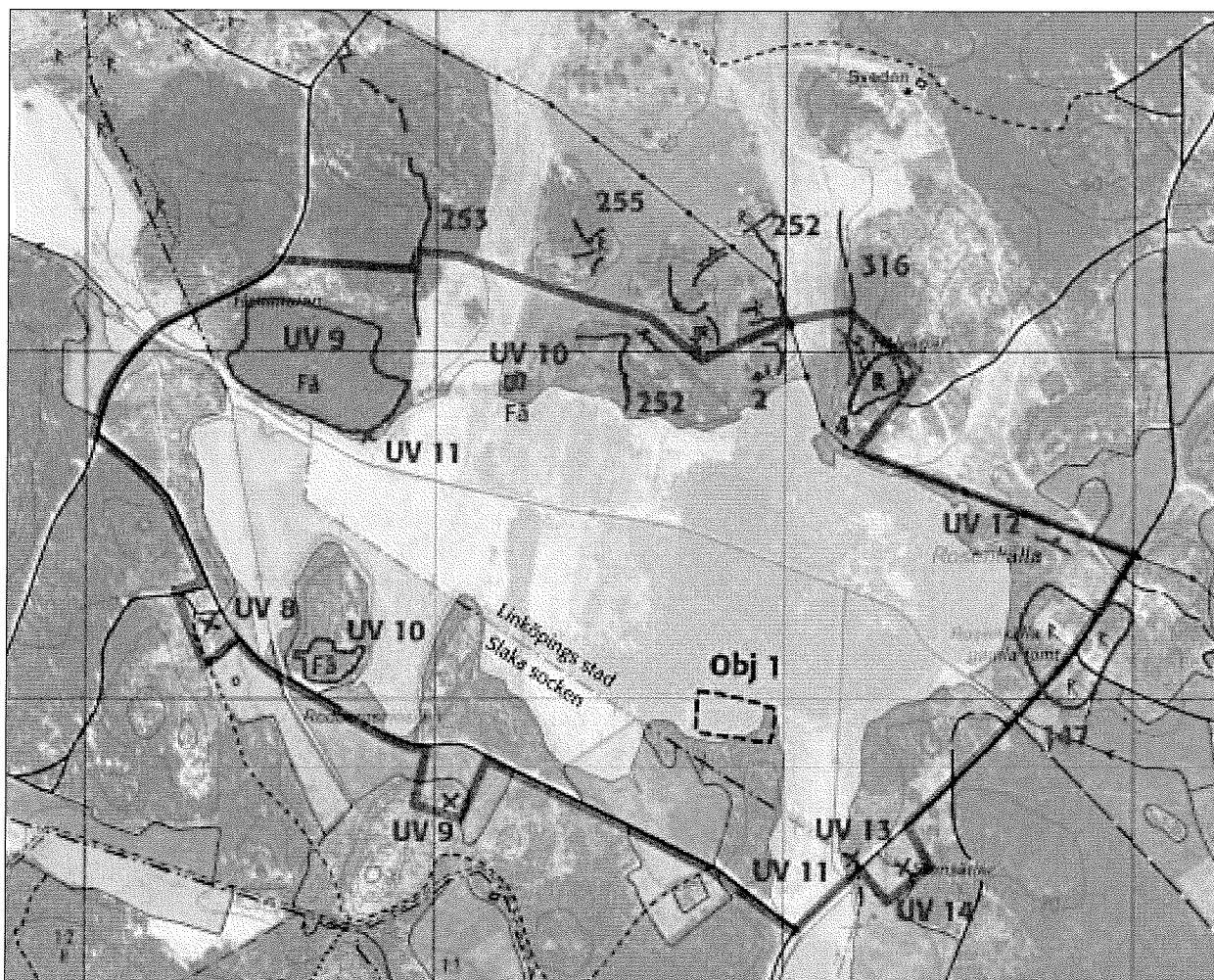
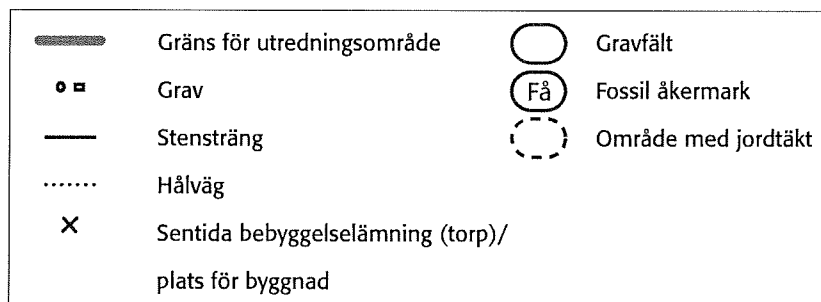

Fig 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 8F 4h Slaka. Utredningsområdet och Rosenkällasjöns vattenspegel vid nivån +49,0 samt berörda RAA-, UV- och Objektsnummer är markerade. Skala 1:10 000.

servat föreligger också. Att odlingsspår och andra fornlämningar är så välbevarade beror på att Tinnerö by avhystes under Linköpings kungsladugård varvid åkermarken kom att nyttjas för slätter. Ångsmarkerna togs senare över av Sturefors slott. Under 1900-talet har området varit militärt övningsfält för den numera avvecklade garnisonen i Linköping. I området är för närvarande ungefärligen 30 km stensträngar, 600 gravar och 50 förhistoriska boplatser kända (Franzén 1998). Dessutom finns rester av ett vägnät där stenlagda brobankar ingår. Fossila åkerytter finns i stor mängd alltifrån bronsålder till medeltid.

Ett utmärkande drag för 1800-talets jordbruk var en genom utdikning och uppodling kraftigt ökad åkerareal. Sven Hellström uppger att när Rosenkällasjön sänktes på 1840-talet vann man 100 tunnland åker (Hellström 1987, s 93). På en lantmäterikarta över Rosenkälla säteri från 1848 redovisas ett regelbundet dikessystem med ett centralt utfallsdike som övergår i Smestadsbäcken (LMV Linköping akt 246). Av själva sjön återstod då endast en liten vattenspegel som var ca

200x100 meter (NNV-SSÖ). Stort sett samma information ges av Häradskartan från 1870 (fig 3) (LMV Gävle, konceptkarta över Hanekinds härad). Förutom en mindre åkeryta i väster användes merparten av det tidigare kärret som slättermark. Men en sjösänkning kan det knappast ha varit fråga om. Enligt en lantmäterikarta över Rosenkälla från 1687 (LMV Linköping akt 8) framgår att "Roskälla Lacus" var ca 250x150 meter (N-S) och alltså endast något större än 1848. Merparten av de 50 hektar åker som vanns måste tidigare ha utgjorts av kärmark. Att så var fallet bekräftas också av en geometrisk avmätning av Tinnerö äng från 1704 (LMV Gävle D90-59:1). Av kartan och dess beskrivning framgår att "Tinnerö ängen" i söder gränsar till "Roskälla kärret". Det är därför oklart när den vattenspegel som nu planeras att återskapas senast kan ha varit synlig i sin fulla utsträckning.

Topografi och fornlämningsmiljö

Alldeles norr om Rosenkällakärret vidtar ett av Tinnerös stensträngsområden, som förutom raserade hägnadsmurar också innehåller spridda gravar av äldre järnålderstyp (RAÄ 2, 3, 252, 253, 316). På moränkullarna har boplatstester iakttagits (Franzén 1998). På en större höjdsträckning längre åt öster finns ett vackert gravfält från äldre järnålder med bl a kvadratiska stensättningar och resta stenar (RAÄ 4). Från gravfältet löper tre parallella hålvägar i en brant sluttning mot nordväst. Längst i öster finns Rosenkällas gamla tomt (RAÄ 147). I övriga vädersträck finns inga registerade fornlämningar. Efter Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering för den ekonomiska kartans revidering år 1980 har Gert Franzén genom omfattande inventeringar gjort talrika nyfynd av fornlämningar i Tinnerö-området. Ytterligare oregistrerade fornlämningar kan därför förväntas i Rosenkällakärrets närområde och då särskilt på dess norra sida.

Historia och ortnamn

Rosenkällasjön har givetvis fått sitt namn av gården Rosenkälla. Gården omtalas redan 1319 då domprosten Björn i Linköping upprättar sitt testamente. Bland uppräknade gåvor till domkyrkan finns hans gård Rosenkälla med alla dess tillagor, rörliga såväl som fasta (*curiam meam in rosinkialdo cum omnibus suis attinencijs prope positis vel remote mobilibus et immobilibus*) (DS 2189). Termen *curia* kan peka på att Rosenkälla var en betydande gård under medeltiden. Kanske var den en huvudgård med underlydande torp i likhet med det säteri Rosenkälla senare skulle bli. På ovan refererade karta från 1687 över Rosenkälla finns ett sådant torp med namnet *Alorp* (numera *Alarp*) som är beläget ca 500 meter sydöst om huvudbyggnaden. Ändelsen -arp/-orp motsvarar just namn på -torp och var produktiva som ortnamn under sen järnålder och medeltid (Pamp 1988, s 43 ff). Också det ovanliga namnet *Rosenkälla* antyder att gården var speciell (tysk påverkan?). Herrgårdsanläggningen fick med tiden karolinsk prägel och huvudbyggnaden var bebodd fram till 1960-talet. Byggnaderna revs i etapper åren 1968 – 70 och nu är den gamla tomten fast fornlämning (RAÄ 147).

Namnet *Rosenkälla* pekar på ett medeltida ursprung och på gårdens marker finns inga gravar av den yngre järnålderns karaktär. Rosenkällasjön måste alltså ha burit ett annat namn under förhistorisk tid. För att besvara frågan om Rosenkällasjöns tidigare namn måste vi vidga det geografiska perspektivet mot Tinnerö och Tinnerbäcken.

Att Tinnerbäckens vattensystem och dess närområde har en rik namnhistoria framgår av flera äldre skrivformer. Inte bara namngivningen var annorlunda i äldre tid utan också namnformerna. Det mesta tyder på att Tinnerbäcken, Tinnerö och Rosenkällasjön ingår i en grupp homonyma namn som antingen är bildade till det ursprungliga namnet på Rosenkällasjön eller på Tinnerbäcken.

Första gången Tinnerbäcken dyker upp i vår skrivna historia är 2 november 1363 då Cecilia Petersdotter till Nils i Stång säljer bland annat två spannländ vid *tindrobæk* för sex mark penningar nytt mynt (DS 6888). Tinnerbäcken, eller närmare bestämt två åkrar "vltra Tindrabeck", omnämns också 24 juni 1508 när domprosten Hans Brask instiftar en ny prebenda (Nygren 1941, s 266). Av prepositionen *ultra* i det i Linköping utfärdade brevet kan vi dra slutsatsen att åkrarna har varit belägna 'på andra sidan' Tinnerbäcken, dvs på den östra sidan.

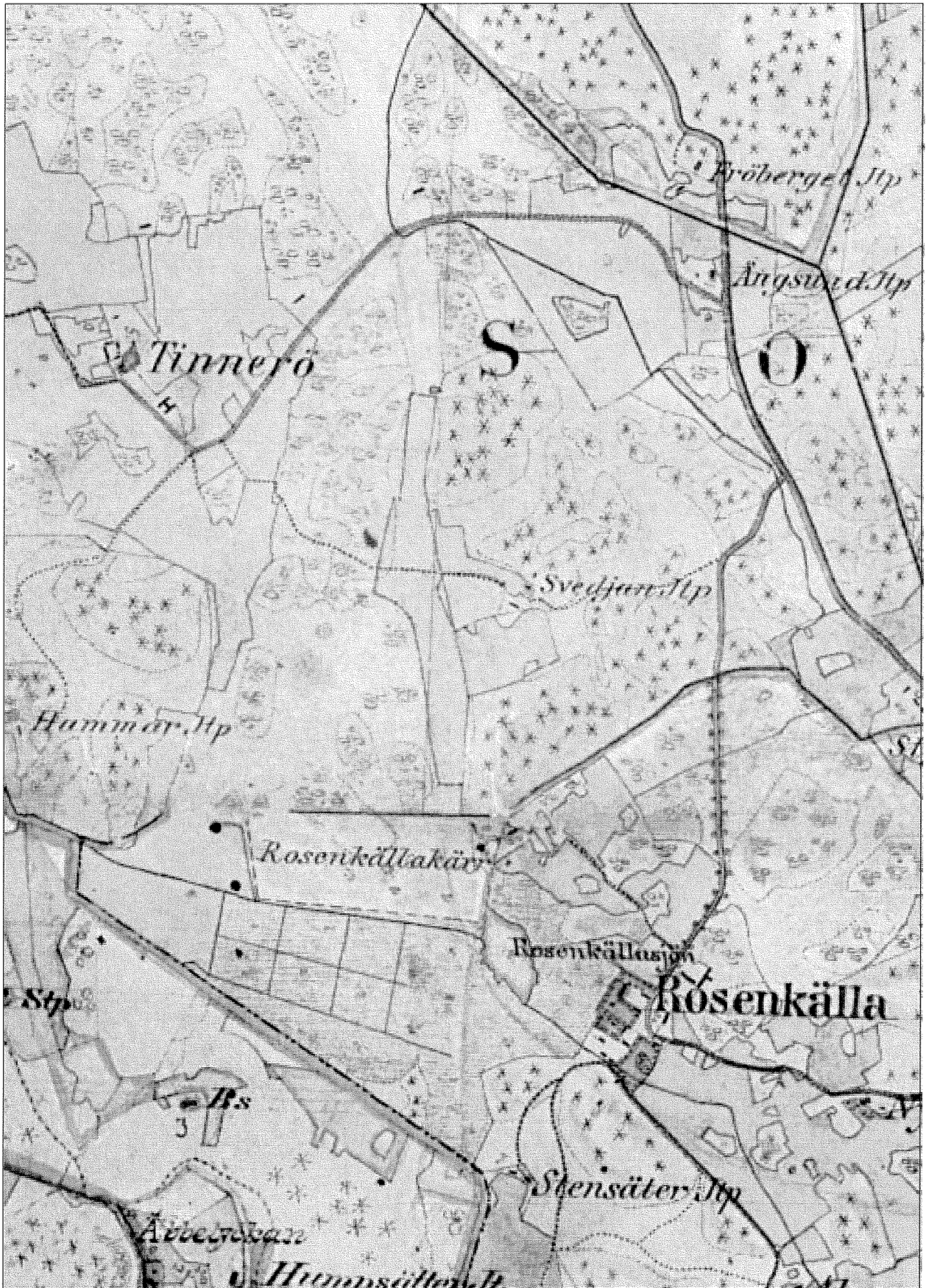

Fig. 3. Utdrag ur konceptkartan över Hanekinds härad från 1870 (LMV Gävle). Skala 1:10 000.

Ortnamnsforskaren Jan Paul Strid har föreslagit att Tinnerbäckens ursprungliga namn är **Tindra* (Strid 1987, s 24). **Tindra* representerar en mycket gammal ordbildningstyp, en avdelning med *r*-suffix, och är bildat på i princip samma sätt som verbet *tindra*. **Tindra* betyder i så fall ungefär 'den tindrande bäcken', dvs 'bäcken med det glittrande, glänsande vattnet'.

Bebyggelsenamnet *Tinnerö* finns dokumenterat i skrift första gången 1317 och ingår då som en beståndsdel i ett namn på en skog: (*in*) *tinderboascoghe* (DS 2101), dvs 'Tinderboarnas skog'. I senare medeltidsbrev förekommer skrivningar som (*jn*) *tyndrum* 1319 (DS 2192), (*J*) *tyndrom* 1371 (DS X 98), (*i*) *Tindrom* 1414 (SD 1947), (*j*) *tindrom* 1423 (RAp 12/3). Ursprungligen har alltså inte bebyggelsenamnet slutat på -ö.

Tindrom är dativ pluralis av ordet **Tindra*. Det är inte alls ovanligt att numera försvunna namn på vattendrag finns bevarade i bebyggelsenamn. Men är bebyggelsenamnet verkligen bildat till ett bäcknamn? Också namn på sjöar, i vissa fall försvunna sådana, har bevisligen gett upphov till namn på bebyggelser. Ett exempel på detta är Skenstad i Tjust (Strid 1983). Det kan först tyckas givet att *Tindrom* är bildat till bäcknamnet **Tindra*. Det finns ju ingen sjö i trakten vars vattenspegel kan 'tindra'. Våra kunskaper i områdets hydronymiska historia säger dock att det har funnits en sjö alldeles söder om Tinnerö, dvs Rosenkällasjön, och att den någon gång i forntiden varit omkring 50 hektar stor. Vattenspeglar hos sjöar belägna i öppen kulturmark kan på ett karakteristiskt sätt reflektera solsken. I analogi med vad som anförts ovan om bäcknamnet **Tindra* kan denna glittrande och glänsande sjö i så fall ha burit namnet **Tindren* (med en fornsvensk namnform **Tindre* nominativ, **Tindra* ackusativ, dativ, genitiv). Det är tilltalande att tänka sig ett ursprungligt sjönamn, med en vattenspegel som har ovan anförda egenskaper. Men även om Tinnerbäckens vattenflöde inte är av någon större dignitet går det inte att utesluta ett ursprungligt bäcknamn. Frågan måste hållas öppen i väntan på kommande forskning. För att summera så har vi alltså att göra med en grupp homonyma namn med olika syftning (boplats, vattendrag, sjö, skog) som antingen har ett gemensamt ursprung i ett äldre namn på Rosenkällasjön, dvs **Tindren* eller på Tinnerbäcken, dvs **Tindra*.

Fältinventeringens resultat

Resultatet av fältinventeringen redovisas i den ordning som solen har sin gång med början i norr. Utredningsområdet är markerat i fig 2 och faller till största delen inom Linköpings stadsområde förutom den sydligaste delen som räknas till Slaka socken. De lämningar som sedan tidigare är registrerade i FMR beskrivs kortfattat under sitt RAÄ-nummer. Nypåträffade forn- och kultur lämningar har erhållit ett tillfälligt UV-nummer i avvaktan på att de ska föras in i FMR. En lokal har erhållit ett Objekt-nummer, vilket i detta sammanhang innebär att den ej är att uppfatta som fast fornlämning och inte behöver införas i FMR. För en utförlig beskrivning av lokalerna hänvisas till rapportens bilagedel. Sammantaget har tio UV-nummer upptecknats och ett Objekt-nummer. Därutöver har två fornlämningar visat sig vara mer omfattande än som tidigare var känt

Linköpings stad

UV 9

På en flack moränförhöjning alldeles norr om Rosenkällakärret finns ett område med fossil åkermark som är ca 250x150 meter stort. Platsen är beväxt med reslig barrskog. Det finns ca 20 röjda ytor som i regel är blockformade eller oregelbundna med vanligtvis raka kanter. De röjda ytorna varierar i storlek från ca 5x10 till 30x50 meter och ligger mellan naturliga stråk med stenar och block. Röjningssten har lagts upp i ytornas kanter. Några ytor begränsas av svaga hak eller terrasskanter. Området gränsar i söder till den planerade vattenytan men utan att konflikt uppstår.

UV 11

Plats för byggnad (ängslada?) enligt lantmäterikarta från 1848. Vid besiktningstillfället syntes inga lämningar på platsen. Belägen alldeles intill den planerade vattenytan.

RAÄ 253 (komplettering)

En stensträng i ett större systems sydöstra del fortsätter ytterligare ca 100 meter längre söderut, över en bergshöjd och vidare mot en åkerkant där stensträngen påförts talrika röjningsstenar. Den södra änden är belägen ca 90 meter norr om planerad vattenyta.

UV 10

På en liten moränförhöjning finns två fossila åkerytor som är ca 35x20 respektive 20x10 meter stora. Lokalen är belägen ca 10 meter norr om planerad vattenyta och Rosenkällakärrets mörka mossjord.

RAÄ 252

Stensträngssystemets sydligaste förgrening slutar i ett standhak. Nedan haket tar Rosenkällakärrets mörka mossjord vid och likaså planerad vattenyta.

RAÄ 2

Forngraven och den närbelägna stensträngen (ingår i RAÄ 252) återfinns ca 30 meter nordväst om den planerade vattenytan.

RAÄ 316 (komplettering)

Stensträngen fortsätter ytterligare ca 60 meter mot söder. Den genombryts av hålvägarna (RAÄ 4), löper parallellt med den västligaste hålvägen och ansluter till berget i söder. Ingen konflikt med planerad vattenyta.

RAÄ 4

På krönet av den markanta höjdryggen ligger ett gravfält med nio runda stensättningar, två kvadratiska stensättningar och nio resta stenar. Utmed en sluttning mot nordväst löper tre parallella hålvägar. Ingen konflikt med planerad vattenyta.

UV 12

Stensträngssystem med en sammanlagd längd av ca 70 meter. Huvudsträngen är ca 60 meter lång. En anslutande stensträng är ca 10 meter lång. Stensträngssystemet är beläget ca 30 meter norr om Rosenkällakärret som här begränsas av en kraftig brant.

RAÄ 147

Rosenkällas gamla tomt begränsas mot kärmarken av kraftiga branter.

UV 14

Lämningar av torpet Stensätter. Ingen konflikt med planerad vattenyta.

UV 13 (UV 11 i Slaka)

Rest gränssten som står i ett knä i sockengränsen mellan Linköping (S:t Lars) och Slaka. Belägen alldeles intill den planerade vattenytan.

Objekt I

I Rosenkällakärret finns ett område med ytlig jordtäkt som är ca 90x60 meter stort. Det består av parallella täktdiken som är 2 till 4 meter breda och ca 0,5 meter djupa. Området är beväxt med reslig granskog. Sannolikt har området nyttjats som täkt för mulljord (torvmull). Täkten sammanfaller med planerad vattenyta.

Slaka socken

UV 11 (UV 13 i Linköping)

Rest gränssten som står i ett knä i sockengränsen mellan Linköping (S:t Lars) och Slaka. Belägen alldeles intill den planerade vattenytan.

UV 9

Lämningar av ett sentida torp/backstuga. Ingen konflikt med planerad vattenyta.

UV 10

På en åkerholme finns ett område med fossil åkermark som är ca 90x60 meter stort. Platsen är beväxt med lövskog och då företrädesvis ekar. Det finns ca 8 röjda ytor som i regel är blockformade eller oregelbundna med vanligtvis raka kanter. Ytorna varierar i storlek från ca 5x8 till 15x20 meter. De röjda ytorna begränsas av svaga hak eller terrasskanter. I kanterna finns stråk av upplagda röjningsstenar. Moränhöjden med den fossila åkermarken bildar en udde i den planerade vattenytan.

UV 8

Lämningar av ett sentida torp. Ingen konflikt med planerad vattenyta.

Utvärdering

Analysen av det skrifthistoriska materialet med dess äldre namnformer pekar på att Rosenkällasjön tidigare har burit namnet **Tindren* (med en fornsvensk namnform **Tindre* nominativ, **Tindra* akkusativ, dativ, genitiv). Det är denna forntida sjö som är tänkt att återskapas.

Inga sedan tidigare kända eller nyupptäckta fornlämningar i anslutning till Rosenkällakärret hotas av en vattenspegel med nivån +49,0. Den ytliga jordtäkt (Linköping Objekt I) som har bedrivits i kärret skyddas lika lite som grustäkter av Kulturminneslagen. På flera platser kan konstateras att den planerade vattenytans omfattning och Rosenkällakärrets mörka mossjord sammanfaller. Nivån +49,0 torde därför väl motsvara den forna sjöns omfattning. Iakttagelsen bekräftas också av flera erosionshak i kanten av kärmarken.

Trots flera nytillskott består den generella bilden med en tät fornlämningsmiljö på sjöns norra sida och en närmast obefintlig sådan på den södra sidan. Nyfynden är huvudsakligen lämningar av järnålderns jordbruk och utgörs av fossil åkermark och raserade hägnadsmurar, s k stensträngar.

Mest omfattande är ett område med fossil åkermark (Linköping UV 9) alldeles norr om Rosenkällakärret. Åkerytornas raka kanter tyder på årderbruk. De huvudsakligen blockformade åkerytorna pekar på en datering till äldre järnålder (500 f Kr – 550 e Kr). Den betydligt mindre lokalen med fossil åkermark (Slaka UV 10) på södra sidan av kärret är morfologiskt besläktad med den på norra sidan och är därför troligen från samma tid. Den fossila odlingsytorna tyder på

betydande odling i området under äldre järnålder och är därför viktiga komplement till fornlämningsbilden. Till Tinnerös sedan tidigare talrika stensträngar kan ytterligare ett litet system fogas (Linköping UV 12). Därtill har två sedan tidigare kända stensträngar visat sig vara längre. Hägnadsmurar av denna typ uppfördes från det första till det sjätte århundradet e Kr.

Med undantag för den fossila åkermarken är lämningarna på den södra sidan av kärret från historisk tid och utgörs av sentida torplämningar och en gränssten i sockengränsen mellan Linköping (S:t Lars) och Slaka.

Hålvägssystemet som löper utmed en kraftig sluttning från gravfältet RAÄ 4 skär en nyregisterad sträcka av en stensträng (RAÄ 316). Hålvägarna måste alltså vara yngre än stensträngen. Möjligen är hålvägarna medeltida och ingår i en äldre färdväg från Rosenkälla till Linköping.

När har den vattenspegel som nu planeras att återskapas senast varit synlig i sin fulla utsträckning? Enligt den äldsta kartan som är från 1687 var sjön endast 250x150 meter stor. Kanske måste vi förflytta oss så långt tillbaka som till äldre järnålder då stensträngarna och de fossila åkerytorna norr om Rosenkällakärret var stående hägnadsmurar och besådda åkrar. Den äldre järnålderns fornlämningar finns ända fram till den forna sjöstranden. Särskilt tydligt är detta för stensträngen RAÄ 252 som slutar just vid strandhaket. Men om vattenytan verkligen sträckte sig ända hit på 500-talet kan vi inte veta. Däremot kan den inte ha sträckt sig längre mot norr.

Det är alltså svårt att på arkeologisk grund fastställa när den planerade sjön senast var synlig i sin fulla utsträckning. Den historiskt kända vattenspegeln fanns i kärrets östra del, varför det främst är i detta område vi kan tänka oss en större vattenyta i äldre tid. Det är mindre troligt att gården Rosenkälla anlades intill ett kärr. Medeltida huvudgårdar anlades ofta på uddar i sjöar och då inte främst av fortifikatoriska skäl utan därför att tidens aristokratiska ideal så påbjöd; en ideal som har levt vidare i den svenska herrgårdskulturen. Detta talar för att åtminstone Rosenkällakärrets östra halva var täckt med en vattenspegel under äldre medeltid.

Referenser

Tryckta källor och litteratur

- DS. *Diplomatarium Suecanum* (Svenskt Diplomatarium), den äldre sviten.
Hellström, S. 1987. 1800-talets jordbruk. I: *Linköpingsbygden*. Linköping.
Nygren, E. 1941. Registra Ecclesie Licopensis. I: *Linköpings biblioteks handlingar. Band 3*. Linköping.
Pamp, B. 1988. *Ortnamnen i Sverige*. Lund.
SD. Svenskt Diplomatarium från och med år 1401 (1875 – 1904; täcker åren 1401 – 1420).
Strid, J. P. 1983. Skenstad – en försvunnen by i Lofta socken i Småland. *Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift 1983*, s 70 – 84.
- 1987. Linköpingsbygdens ortnamn. I: *Linköpingsbygden*. Linköping.

Otryckta källor

- Franzén, G. 1998. Järntida gårdar i eklandskap. Geografisk arkeologi i Tinnerö-området. Opublicerad uppsats.
Fornminnesregistret (FMR). Riksantikvarieämbetet (RAÄ).
RAp. Riksarkivets pergamentsbrev (original). RA.

Kartor

LMV Linköping

- Akt 8. Geometrisk avmätning av Rosenkälla från 1687.
- Akt 246. Geometrisk avmätning av Rosenkälla säteri från 1848.

LMV Gävle

- D90-59:1. Geometrisk avmätning av Tinnerö äng från 1704.
- Konceptkarta över Hanekinds härad från 1870.

Arkiv

- Lantmäteriets forskningsarkiv i Gävle (LMV Gävle).
Lantmäteriets kontor i Linköping (LMV Linköping).
Riksarkivet i Stockholm (RA).
Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI, tidigare Ortnamnsarkivet i Uppsala).
Internet: <http://www.tinnerbacken.nu>

Administrativa uppgifter

- Riksantikvarieämbetets dnr: 421-501-2002.
Länsstyrelsens dnr och datum för beslutet: 431-1353-02, 2002-02-13.
Projektnummer: 1520393.
Arkeologisk personal och historisk undersökning: Alf Ericsson.
Fältarbetstid: 11 – 12 mars 2002.
Belägenhet: Ekonomiska kartans blad 8F 4h Slaka.

Bilaga 1. Komplettering till registrerade fornlämningar

Linköpings stad

RAÄ 253

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Bergshöjd och flack moränmark intill gammal åkermark.

*Beskrivning: En **stensträng** i systemets sydöstra del fortsätter ytterligare ca 100 m längre söderut, över en bergshöjd och vidare mot en åkerkant där stensträngen påförts talrika röjningsstenar.*

RAÄ 316

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Nordvästsluttande moränmark. Skogsmark.

*Beskrivning: **Stensträngen** fortsätter ytterligare ca 60 m mot söder. Stensträngen genombryts av hålvägarna, löper parallellt med den västligaste hålvägen och ansluter till berget i söder.*

Bilaga 2. Beskrivningar till nya UV-nummer

Linköpings stad

UV 9

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Flack moränmark. Skogsmark (barrskog).

Beskrivning: *Fossil åkermark*, ca 250x150 m (NNÖ-SSV) bestående av ca 20 röjda ytor. Dessa är i regel blockformade eller oregelbundna med vanligtvis raka kanter. Ytorna varierar i storlek från ca 5x10 m till 30x50 m. De röjda ytorna begränsas av dels naturliga stråk av stenar och block som påförts röjningssten, dels av flacka röjstensstråk med i regel 0,3 – 0,6 m stora stenar och enstaka större block. Några ytor begränsas av svaga hak och terrasskanter. I mellersta delen finns ett sumpigt område som är 50x30 m stort (NV-SÖ). I områdets östra kant finns en sentida stentipp. Området begränsas i söder av en grusväg intill en utdikad kärrmark (Rosenkällakärret), i väster av sentida åkermark som ställvis är omörd i ytan, i norr av en sankmark, i nordöst av en blockrik moränhöjd samt i öster av i sen tid övergiven åkermark. Området är svåröverskådligt och bör detaljkarteras.

UV 10

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Moränförhöjning med talrika stenblock. Hagmark.

Beskrivning: *Fossil åkermark*, ca 35x20 m (V-Ö), bestående av 2 röjda ytor. Dessa är 20x10 m (SSV-NNÖ) respektive 15x12 m (N-S). De röjda ytorna begränsas av 0,3 – 0,6 m stora stenar samt några stora block. Lokalen är belägen ca 10 m norr om en utdikad kärrmark (Rosenkällakärret) med mörk mossjord.

UV 11

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Foten av en moränförhöjning intill en utdikad kärrmark (Rosenkällakärret). Skogsmark (blandskog).

Beskrivning: *Plats för byggnad* (ängslada?) enligt lantmäterikarta från 1848. Vid besiktnings-tillfället syntes inga lämningar på platsen.

Tidigare anteckningar: LMV Linköping akt 246.

UV 12

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Flack moränmark intill utdikad kärrmark (Rosenkällakärret). Igenväxande hagmark. Rikligt med ekar och hasselbuskar.

Beskrivning: *Stensträngssystem* med en sammanlagd längd av ca 70 m. Huvudsträngen är ca 60 m lång (VNV-ÖSÖ) och 1 – 1,5 m bred. Den är enkelradig och enskiktad med i regel 0,3 – 0,8 m stora stenar. Enstaka block är intill 1 m stora. Stensträngen är delvis omplockad och skadad på grund av sentida odling. Längst i väster är strängen borttröjd varvid sten har förts åt sidan. Från nordöst ansluter en stensträng som är ca 10 m lång (NÖ-SV) och 1 m bred. Den är enkelradig och enskiktad samt består av 0,3 – 1 m stora stenar. Stensträngssystemet är beläget ca 30 m norr om en utdikad kärrmark (Rosenkällakärret). Området mellan stensträngarna och kärrmarken har tidigare varit odlad, troligen i sen tid.

UV 13

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Krön av bergsklack på stenig moränförhöjning. Igenväxande hagmark.

Beskrivning: *Gränssten*, 1,10 m hög, 0,6 m bred och 0,3 m tjock (NNV-SSÖ).

UV 14

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Avsats i västsluttande moränmark. Igenväxande hagmark.

Namn: Stensätter.

Beskrivning: **Bebyggelselämning**, sentida torp, bestående av en husgrund 8x5 m (N-S) synlig som en övertorvad förhöjning. Intill vägen i nordväst finns en ladugårdsgrund. På platsen finns grävda skyttevärn. Platsen var fortfarande bebyggd 1947.

Tidigare anteckningar: LMV Gävle; Häradskartan, Hanekinds härad, konceptkarta från 1870. Ekonomiska kartan från 1947.

Slaka socken

UV 8

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Avsats i nordöstsluttande moränmark. Igenväxande hagmark.

Beskrivning: **Bebyggelselämning**, sentida torp, bestående av en husgrund, 7x5 m (V-Ö) med spis-mursröse samt en källargrund, 5x5 m, med öppning i söder. Tomten begränsas av en stenmur utmed den nordöstra långsidan och den nordvästra kortsidan. Lämningarna är kraftigt överväxta med slånjärskage. På den gamla tomten finns flera förvildade fruktträd. Soldattorp enligt karta från 1870.

Tidigare anteckningar: LMV Gävle; Häradskartan, Hanekinds härad, konceptkarta från 1870.

UV 9

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Krön av moränhöjd. Skogsmark (lövskog med sly).

Beskrivning: **Bebyggelselämning**, sentida torp, bestående av en husgrund, 7x4 m (V-Ö) med ett spismursröse. I området finns små röjda ytor med påförda stenar i kanterna. Backstuga enligt karta från 1870.

Tidigare anteckningar: LMV Gävle; Häradskartan, Hanekinds härad, konceptkarta från 1870.

UV 10

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Moränhöjd i åkermark (åkerholme). Lövskog (företrädesvis ekar).

Beskrivning: **Fossil åkermark**, ca 90x60 m (V-Ö) bestående av ca 8 röjda ytor. Dessa är i regel blockformade eller oregelbundna med vanligtvis raka kanter. Ytorna varierar i storlek från ca 5x8 till 15x20 m. De röjda ytorna begränsas av svaga hak eller terrasskanter samt i kanterna stråk av röjningsstenar som vanligen är 0,3 – 0,8 m stora.

Kommentar: Längst i norr på åkerholmen finns en stenfri yta som kan vara gammal åkermark.

UV 11

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Krön av bergsklack på stenig moränförhöjning. Igenväxande hagmark.

Beskrivning: **Gränssten**, 1,10 m hög, 0,6 m bred och 0,3 m tjock (NNV-SSÖ).

Bilaga 3. Objektsbeskrivningar

Objekt I

Ekonomiska kartans blad: 8F 4h Slaka.

Terräng: Botten av utdikad kärrmark. Skogsmark (gammal granskog).

Beskrivning: Område med yttlig jordtäkt, ca 90x60 m (V-Ö) bestående av parallella täktdiken, 2 – 4 m breda (N-S) och ca 0,5 m djupa.

Kommentar: Sannolikt täkt för mulljord (torvmull).